

“Somut uyuşmazlıkta uygulanması gereken hükümler ile 4688 sayılı Kanun kapsamında bulunan “kurum ve kuruluşların daire başkanları ve bunların yardımcıları” ve “fakülte dekanları, enstitü ve yüksek okulların müdürleri ile bunların yardımcıları”nın sendika kurması ve sendikalara üye olması yasaklanmaktadır.

Anayasa'nın 51. maddesinin birinci fıkrası hükmü ile işçi ve memur ayrımı yapılmaksızın tüm çalışanların sendika kurma ve sendikaya üye olma hakkı anayasal güvenceye bağlanmıştır.

Demokrasilerde, vatandaşların bir araya gelerek ortak amaçları izleyebileceği örgütlerin varlığı sağlıklı bir toplumun önemli bir bileşenidir. Ayrıca böyle bir "örgüt", devlet tarafından saygı gösterilmesi ve korunması gereken temel haklara sahiptir. İstihdam alanında kendi üyelerinin menfaatlerinin korunmasını amaçlayan örgütler olan sendikalar, bireylerin kendi menfaatlerini korumak için kolektif oluşumlar meydana getirerek bir araya gelebilme özgürlüğü olan örgütlenme özgürlüğünün önemli bir parçasıdır. Sendika hakkı da çalışanların, bireysel ve ortak çıkarlarını korumak amacıyla bir araya gelerek örgütlenilme serbestisini gerektirmekte ve bu niteliğiyle bağımsız bir hak değil, örgütlenme özgürlüğünün bir şekli veya özel bir yönü olarak görülmektedir (bkz. AYM, İkinci Bölüm, Tayfun Cengiz, B. No: 2013/8463, 18.09.2014, §31 ve §32).

Diğer yandan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 11. maddesi metninde yer alan “çıkartılmalarını korumak amacıyla” ibaresi, gereksiz bir detay olmaktan ziyade üyelerin mesleki menfaatlerini korumak için gerçekleştirecekleri sendikal faaliyetlerinin Sözleşme tarafından korunduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Üye devletlerden, bu faaliyetlerin gerçekleştirilmesine ve geliştirilmesine izin vermelerinin yanı sıra bunları mümkün kılması da beklenmektedir (bkz. Belçika Ulusal Polis Sendikası/Belçika, B. No: 4464/70, 27.10.1975, §39).

Sendika kurma hakkı mutlak bir hak olmayıp Anayasa'nın 51. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâk ile başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebeplerine dayanılarak kanunla sınırlanabilir. Öte yandan anılan maddenin beşinci fıkrasında “İşçi niteliği taşımayan kamu görevlilerinin bu alandaki haklarının kapsam, istisna ve sınırları gördükleri hizmetin niteliğine uygun olarak kanunla düzenlenir.” hükmüne yer verilerek, ikinci fıkradaki genel sınırlama sebepleri dışında da bazı kamu görevlileri yönünden bu hakkın kapsamının daraltılması veya sınırlandırılması ya da hakkın kullanımının yasaklanması mümkün kılınmıştır. Bununla birlikte anılan fıkraya göre kamu görevlilerinin sendikal haklarına ilişkin olarak getirilen kısıtlamaların, gördükleri hizmetin nitelikleriyle uyumlu olması gerekmektedir.

Anayasa'nın 51. maddesinin beşinci fıkrasında belirtilen sebeplerle sendika kurma ve sendikalara üye olma hakkına yönelik müdahaleler, Anayasa'nın 13. maddesi uyarınca demokratik toplum düzeninin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.

Sendika hakkı, demokratik toplumun temeli olan örgütlenme özgürlüğünün bir parçasıdır. Örgütlenme özgürlüğü, bireylerin kendi menfaatlerini korumak için kolektif oluşumlar meydana getirerek bir araya gelebilme özgürlüğüdür. Bu özgürlük, bireylere bir araya gelerek topluluk halinde siyasal, kültürel, sosyal ve ekonomik amaçlarını gerçekleştirmelerine imkân sağlar. Sendika hakkı da, çalışanların bireysel ve ortak çıkarlarını

korumak amacıyla bir araya gelerek örgütlenebilme serbestisini gerektirmekte olup, bu niteliğiyle örgütlenme özgürlüğünün bir parçası olarak görülmektedir.

Anayasa Mahkemesinin 18.6.2009 tarih, 2006/121 Esas, 2009/90 Karar sayılı kararında da vurgulandığı gibi, Anayasa'nın 13. maddesinde yer alan ölçülülük ilkesi, amaç ve araç arasında hakkaniyete uygun bir dengenin bulunması gereğini ifade eder. Ölçülülük, aynı zamanda yasal önlemin sınırlama amacına ulaşmaya elverişli olmasını, amaç ve aracın ölçülü bir oranı kapsamamasını ve sınırlayıcı önlemin demokratik toplum düzeni bakımından zorunluluk taşımasını da içeren bir ilkedir.

Bu açıklamalar ışığında değerlendirme yapmak gerekirse, 4688 sayılı Kanun kapsamında bulunan “kurum ve kuruluşların daire başkanları ve bunların yardımcıları” ile “fakülte dekanları, enstitü ve yüksek okulların müdürleri ile bunların yardımcılarının” çalışma şartlarının iyileştirilmesi ve özlük haklarının geliştirilmesi gibi bireysel ve ortak menfaatlerinin korunmasına yönelik sendikal faaliyetlerde bulunmasını gerektirmektedir. Bu nedenle, anılan nitelikteki kamu görevlilerinin sendika kurmalarının ve sendikaya üye olmalarının yasaklanması, demokratik toplum düzeni açısından meşru ve ölçülü bir müdahale niteliği taşımamaktadır.

Nitekim Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi de, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin “Örgütlenme Hakkı”nı düzenleyen 11. maddesinin ikinci fıkrasının son cümlesi uyarınca kamu görevlilerinin sendika kurma hakkına meşru kısıtlamaların getirilebileceğini ancak bunun için ikna edici ve zorlayıcı gerekçelerin bulunması gerektiğini belirtmektedir (Demir ve Baykara/Türkiye kararı, Başvuru No:34503/97, par.119-120).

Açıklanan nedenlerle, itiraz konusu kanun hükümlerinin Anayasa'nın 13. ve 51. maddelerine aykırı olduğu sonucuna varılmıştır.

VI. KARAR

Somut uyuşmazlıkta uygulanması gereken 4688 sayılı Kamu Görevlileri Sendikaları ve Toplu Sözleşme Kanunu'nun “Sendika üyesi olamayacaklar” kenar başlıklı 15. maddesinin birinci fıkrasının (c) ve (d) bendinde yer alan “daire başkanları”, “fakülte dekanları, enstitü ve yüksek okulların müdürleri ile bunların yardımcıları” ibareleri Anayasa'nın 13. ve 51. maddelerine aykırı olduğundan iptali için Anayasa'nın 152. maddesi gereğince ANAYASA MAHKEMESİNE BAŞVURULMASINA,

Temyiz incelemesinin beş ay süre ile ERTELENMESİNE,

Ara kararın taraflara tebliğine,

Dair, dosya üzerinde yapılan inceleme sonucunda 08.05.2023 tarihinde oy birliği ile karar verildi.”